

Én a barátot siratom

Drága Zoli, Szöllösi Zoli!

Egyéb lehetőségem nem lévén, hozzád, neked beszélek most is, bele ebbe a méltatlan, a túlélők által csak tovább hizlalt ürességbe, ami itt maradt utánad, s aminek szövetén nincsen se hang, se üzenet, amely átküzdhetné magát, míg világ a világ. Talán a szó, talán a betű – gondoltam én is veled együtt lelkesen, hosszú ideig –, ami segíthetne a költőn „gerendatöréskor”, de szaporodó veszteségeink bebizonyították, hogy ez is csak ábránd, mert addig a néhány pillanatig érvényes csupán, amíg kimondjuk, amíg leírjuk őket, mert abban a minutumban el is lobbannak mindörökre. A papírlapon megmaradnak ugyan, de az őket életre hívó érzelmek egyszer s mindenkorra kiköltöznek belőlük, s valóságukat, háttérüket veszítvén éppúgy dekódolhatatlanná válnak, akár egy felvételtől lejátszott színházi előadás. Éppen erre való a vers, a költészet – mondanád –, hogy ezt a lélekölő törvényt felülírja, amit én e percben csak annyival tudok megerősíteni: egy nekrológ, egy búcsúztató-féle sosem képes maradandóan kontrollálni a köztes idő önsajnálataból építkező kínjait. Szóval, ez még nem a vers ideje, hiszen a líra eleve úgy játszik a mulandósággal, mint macska az egérrel, ám jó esetben ugyanazt a megmásíthatatlan atmoszférát árasztja magából mindenkor, amelyből vétetett. Hirtelen nem is tudok ide illőbb példára hivatkozni, mint a *Most őt is* című versedre, annak is utolsó szakaszára, amely jó pár évvel ezelőtt született ugyan, ám mögötte csak a temetésed napján, 2018. április 11-én kötött, szilárdult meg végleg a sziszifuszi pont. Hogyan is feledhetném; asszonyodat, Évát temettük Óbudán, s te úgy álltál a nyitott sírnál, rezzenetlenül, a hófehér haj és a hosszú, fekete kabát heinei méltóságával, mintha közben szűkebb hazád himnusza, Kodály Kállai kettőse szólna valahonnan, amelyet más okokból ugyan, ám mindketten személyünkre szabott szentségként tiszteltünk. Aztán, nem sokkal később, ahogy szoktad, telefonba olvastad be a már kész verset, egymás után kétszer-háromszor is, míg a zárata belém nem égett, de olyan erősen, hogy azóta is gyakran hivatkozom rá, ahol még érdemes.

LÉKA GÉZA (1957) Budapesten élő költő, író, a *Hitel* szerkesztője. Utóbbi kötete: *Árva ragyogás* (Hitel Könyvműhely, 2016).

*Néztem gödrünk Óbudán: legalább
fordítsák koporsóm arcra,
ölelő, szerelmes kor volt, higgye,
ki csontunkat kitakarja.*

Hát hogy jöhet mindehhez egy kenetteljes Istenhozzád vagy egy akárhány perces/oldalal gyászbeszéd? Persze, kell, szükséges az is, dohogtad csak úgy magad elé 2010 októberében, midőn Utassy Jóskától még együtt búcsúztunk itt, e lapokon, de mondandódnak leginkább a végkifejlete izgatott már, arra koncentráltál igazán. „Szerencsés fiúk vagyunk mi, Jóska, bár nem illenék most ily shakespeare-i szörnyűséget mondanom, tudom, de hát így igaz. Nem kell már strapálni magunkat, hogy találkozzunk. Hiszen itt a mű. Annyi kell csak, hogy emeljük kezünk, és felüthetjük bármely lapját. Itt vagy velünk” – írtad, és ebben nagyon is igazad volt, Zoli. Annyiban bizonyosan és cáfolthatatlanul, hogy mára belőled is a létező legnagyobb emberi érték; lényed, személyiséged ihletett esszenciája vár ránk a lezáródott életmű oldalain. Valamiről azonban akkor még nem tudtál vagy nem is akartál szót ejteni, noha félig-meddig már átadtad magadat neki. Valamiről, amit csak szálanként válogatott barátaid előtt mertél szóba hozni, de amibe hatszemközt rendszerint már bele se fogtál. Gátlásaidat, sajátos szemérmeket legyőzve mindezt akkor vallottad be nekem, amikor éppen a még temetetlen Dzsót sirattuk a jelenlétünkkel akkoriban oly sokszor kitűntetett Grinzingiben. Ha hiszed, ha nem – magyaráztad nagy elragadtatással –, én nem őt emelem és dicsőítem, amikor rá emlékezem (még akkor sem, ha mégis!), hanem elsősorban a magam lelki békéjét építem és erősítem ezekkel a mélyen megélt gondolatokkal és epizódokkal! Érted te ezt, Gézám? – kurjantottad felém örömdben, és boldog voltál, hogy mint annyi másban, ebben is egyetértettem veled. Szó mi szó, kicsit magam is megkönnyebbültem tőle, mert azt már korábban is érzéltem, hogy mindenkinél büszkébb vagy a történeteidre, ámde azt is, hogy közben átkozod magad, amiért képtelen vagy összegebreblyézni, és valami módon megszólaltatni legalább a legjavát. Amennyire tőlem tellett, próbáltalak bátorítani, hátha ez a ki tudja, mióta benned lappangó elméleti alap még aranyat érhet egyszer, de nem így lett. Mindezt mégsem ezért meséltem el, hanem azért, mert ez az egyetlen érvem, ez az én büszkén megvallott garanciám arra, hogy bármibe kapok most bele, te még mindig győznéd cérnával, eszedbe se jutna, hogy félbe szakíts, ne adj isten, leállíts. Jó-jó, mosolyognál rajtam, annyi bizonyos, amilyen részvétellel csak az esendőség minősített rokonlelkei képesek egymáson, hiszen a saját példád alapján tökéletesen tisztában volnál vele; immár senki ember fiának, egyedül nekem van égető szükségem a három évtizedes barátságunk történeteire. Segítségükkel egyedül nekem kell most megküzdennem végleges arcodért, annál is inkább, mert, miként az már nyilvánvaló, tartozni is csak magamnak tartozom vele. Ez pedig jóval magasabb rendű igény, mintha bármiben is másoknak kéne megfelelnem. Hovatovább ez az oka annak is, hogy sosem érdekelt igazán, mit állítanak, miket

híresztelnék rólad a mindig jól értesült makulátlanok. Mert irodalmi berkekben konfliktusos emberként, ellentmondásos személyiségként emlegettek sokan, kivált, ha éppen jó passzban voltak, de ha már nem annyira, elhallgatták még a létezésedet is, vagy éppen teátrálisan elkerültek. A veled szoros barátságban eltöltött második harminc esztendőm azonban ezt is a helyére tette. Hittel valom, én sosem tapasztaltam semmiféle ellentmondást a személyiséged körül, éppen ellenkezőleg. Barázdáltsága irigylésre méltó harmóniában volt az otthonról hozott világképpel, amely az enyémmel – legalábbis értékválasztásában, kozmikus, illetve transzcendentális érzékelésében –, jelentős mértékben fedte egymást. Eleinte még el-elcsodálkoztam ezen, de megnyugtattál, hogy a mi kapcsolatunkban nincs benne a viszály mótelyező csírája sem, hiszen az egyetlen komoly, a kínai horoszkóp szerint a napra pontosan tizenkét esztendőnyi korkülönbségünkkel, sorsszerű egyjegyűségünk lényegében ugyanazon lelki tulajdonságokkal ruházott föl minket. Sokszor kínáltál meg ennél jóval részletesebb, már a tudomány eszközeit sem nélkülöző magyarázattal, de én mindannyiszor elhárítottam, mert maximálisan elégedett voltam a mindennapok által sokszorosan visszaigazolt apró-cseprő bizonyosságokkal is. Hanem a konfliktusaidban valóban jelen volt bizonyos ellentmondás, vagy mondjuk inkább így; egyfajta vészjósló kalkulálhatatlanság, ám miután ezek zöme szinte kivétel nélkül a borközi állapotokra korlátozódott, e helyt nem érdemes rá több szót vesztegetni, talán csak annyit, hogy akinek ezenközben valahogy mégis sikerült vérig sértődnie, az fölemelt fővel is nyugodtan megköszönheti magának, hogy neki mindössze ennyi jutott belőled. De esendőséget említettem az imént, amellyel kapcsolatban – talán, mert egyikünk se volt mentes a hatásaitól, sőt, belőled olykor még sugárzott is – sosem ismerted a pardont. Ha fölfedezted, hogy egy bármilyen rendű és rangú pályatársadban lényegesen több az önmaga iránti röptető bizonyosság, mint a földön tartó kétely, abból ott, a helyszínen, Minden Manírok Előszobájában csináltál szálnalmas bohócot. De van itt valami, ami még ennél is sokkal fontosabb, mert mindebből egyenesen következik. Ha nem lehettem volna személyes tanúja néhány, valóban a végletekig kiéleződött konfliktusodnak, most azt sem állíthatnám tiszta lelkiismerettel, hogy a tiédnél hitelesebb mea culpával, és alázatában lefegyverzőbb férfibájjal még nem találkoztam. Így aztán abban sem látok semmi kivetnivalót, ha én nem a költőt, hanem szívem szerint a barátot siratom benned. Ha úgy tetszik, nem az általánost (amely sosem szorul rá, hogy bárki elsirassa), hanem az egyedít. Azt a különös, és kimeríthetetlen valóságot, amelynek értékeiről csak egy barát képes számot adni. Mert súlya, tétje és termékenyítő hozadéka egyedül ennek létezik, minden egyéb csak személytelen, leltáros fecsegés, levegőben lógó, üres információ. Kivételes pillanataiból, szerencsés csillagzat alatt összeállhat valamiféle plasztikus szimbiózis is, ami – hála az égnek – esetünkben is bekövetkezett. Úgy ültünk, úgy lapítottunk szótlanul, mint szembesítésre kényszerült kamaszok, akik nem mernek egymásra vallani, miután megtudtad, hogy ez a nyugtalanító, uralhatatlan lélekállapot, tizenhat esztendővel ezelőtt, 2002 októberében rázott

meg először, a perui Andokban, egy tömegszállítás priccsén, midőn az éjszaka hangjaitól megrészegülten önkéntelenül is mormolni, s élni kezdtem a *Bomlik a rózsza* negyedik strófáját:

*Szívemmel ősz nem győzi,
hull Annám ruhája, teste,
szűnyog gyöngye sírását fűzi
csillagtűjébe
a vak este.*

Innentől már nem volt megállás. Hosszú oldalakon át mesélhetném a váratlan-nál is meghökkentőbb eseteket, amelyekben a verseid keresztül-kasul járkáltak rajtam és bennem. Néha már-már az a bizarr érzésem támadt, hogy a kezesebbek egyszerűen hozzám járnak frissülni, szellőzködni, töltekezni, nehogy a sötét és levegőtlen kötetekben belezsibbadjanak az örökös készenlétbe. Ám ami az utóbbi hónapokban, hetekben történt, arra még nincsenek érvényes szavaim. Még látni is csak annyit látok, hogy lép el előttem görnyedetten a nyolcvanöt éves piarista pap-tanár, Jelenits atya, s a ravatalozóból kilépve miként szegődöm a nyomába magam is. Aztán, miután koporsódra ráigazítják a hófehér dübörgésgátló paplant, hirtelen megváltozik a kép és a hang, mert én már a *Skorpió jegyében* zárlatát nézem és hallgatom hosszan, időtlenül, az óbudai napsütésben.

*Szenes az akácfa kérge,
betört szentélye nyitva, tárva –
de halld, a déli harangszó,
mintha lombja rezéből szállna.*

Drága Zoli, nyugodj békében.